

Vad innebär det att vara bi- i relation till erkända positioner som homo- och hetero-? Är bisexualitet ett privilegierat mittemellan-läge eller en ambivalent plats som hotar ordningen? Hanna Bertilsdotter utforskar gränstrakterna och vägrar frysa definitioner.

Både-och och varken-eller. På besök i bi-positionernas gränsland

Hanna Bertilsdotter

Bisexuella, birasiala, klassresenärer och ungdomar från det kulturella och språkmässiga gränslandet vid den finsk-svenska gränsen i Tornedalen är grupper som vid första anblicken inte tycks ha någonting gemensamt. I gruppen bisexuella är den gemensamma nämnaren sexualitet, i gruppen birasiala är den gemensamma nämnaren ras, i den tredje klass och i den fjärde nationell eller etnisk identitet. Men vid en närmare titt börjar vissa likheter *mellan* grupperna tona fram, likheter som ibland kanske är intressantare än likheterna *inom* grupperna. Vid en jämförelse mellan mina egna intervjustudier med bisexuella och andras studier om ungdomar i London med en svart och vit förälder, ungdomar i Tornedalen eller klassresenärer ser jag hur vissa typer av berättelser återkommer.¹

Samtliga handlar om känslan av att vara både-och.² Exempel på sådana inslag är upplevelsen av att känna sig hemma i två sociala grupper men samtidigt känna omgivningens

krav på att välja sida och att vara solidarisk med en grupp, framförallt den socialt underordnade. Andra kan uppleva att de blir osynliggjorda eller möts av misstänksamhet inom båda grupper. Dessa berättelser vittnar om hur det är att utifrån en både-ochposition förhålla sig till en mononormativ social ordning. Med detta menar jag en ordning som premierar positioner som tydligt kan definieras som tillhöriga en enda social kategori. Mononormativiteten reglerar vår syn på tillhörighet på ett sätt som gör att trohet gentemot *en* vald kategori, relativt statisk och stabil, blir eftersträvanvärt för alla.³ Ett sätt att definiera sig inom ramen för en mononormativ ordning som förekommer i mitt intervjumaterial med människor med bisexuella erfarenheter är att kalla sig antingen hetero- eller homosexuell beroende av om man just då befinner sig i ett samkönat eller olikkönat förhållande. Ytterligare ett exempel är att själv eller av andra bli

definierad som mer eller mindre hetero- eller homosexuell. Att istället definiera sig som bisexuell och på så vis socialt markera att man attraheras av både kvinnor och män, och således tillhör både den homo- och den heterosexuella gruppen, bryter mot den mononormativa ordningen.

Parallellt med dessa både-och-berättelser och definitioner förekommer berättelser om att känna sig som varken-eller. Varken-eller-berättelserna i mitt intervjumaterial handlar om att bli definierad som varken hetero- eller homosexuell. Man kan kort och gott definiera sig själv som "sexuell" för att markera att man attraheras av människor oberoende av kön. Oberoende av om det handlar om kön, sexualitet, etnicitet, ras eller något annat, kommer jag i texten härnäst att referera till dessa positioner som en bi-position.

Syftet med denna artikel är att problematisera och ställa frågor som väcker tankar och luckrar upp föreställningar. Jag är intresserad av teknikerna, hur något är möjligt, snarare än av resultatet, hur något är. Hur skapas skillnad mellan människor och vilken funktion har olika typer av bi-positioner i denna process?⁴

Identitet fråga om förhandling

Begrepp som "sexualitet" och "ras" eller grupper vars kännetecken är en gemensam sexuell eller rasial identitet, framställs ofta som, om inte naturliga, så åtminstone relativt socialt stabila.⁵ Genom att utgå från exemplen bisexualitet/bisexuella och birasialitet/birasiala är min tanke att problematisera synen på denna stabilitet. Jag förstår identitet snarare som något som blir till i ständiga förhandlingar.⁶ På mikromaktsnivå kan dessa utifrån Michel Foucault förstås som komplexa nät av relationer där motmakt alltid är möjlig.⁷ En motståndsteknik kan till exem-

pel vara att omförhandla identitetsgränserna inom ramen för den grupp man befinner sig i. Men man bör samtidigt komma ihåg att rörlighet och förhandlingsutrymme alltid är relativt, det handlar inte om fri rörlighet enligt en vulgärtolkning av postmoderna teoribildningar. Rörligheten är beroende av dels den enskilde individens vilja, förmåga och upplevelse av sin möjlighet att förhandla, dels av hur pass rigida eller plastiska normerna är i det samhälle individen befinner sig.⁸

Ett sätt att resonera kring hur skillnad mellan vita och svarta, hetero- och homosexuella skapas och reproduceras är att undersöka hur maktförhandlingar sker. Vad innebär det att en grupp människor kan förstås både utifrån ett både-och- och ett varken-eller-perspektiv? De följande avsnitten kommer att kretsa kring definitionsdiskussioner. Inledningsvis handlar det om diskussioner inom bisexualitets- respektive birasialitetsforskning och om de historiska rötterna till dessa. Det kommer att bli tydligt hur människor som inte platsar i kategorierna framställs som problematiska. I det därpå följande avsnittet förs ett resonemang kring det teoretiskt intressanta i att läsa berättelser utifrån ett biperspektiv. Gränserna mellan de olika frågorna är inte och kan inte vara helt glasklara, flera av trådarna löper parallellt och går stundtals in i varandra. Avslutningsvis ska jag emellertid försöka samla ihop dem till en sammanfattande konklusion.

Den brittiska bisexualitetsteoretikern Clare Hemmings menar att både en explicit definition av bisexualitet samt bisexuellas konkreta sociala närvaro är en förutsättning för att bisexuella och bisexualitet ska tas på allvar. Den relativa avsaknaden av samtida bisexuellt teoretiserande kan bero på spännvidden i de skenbart motsägelsefulla betydelser som termen bisexuell bär på.⁹

Den som önskar definiera bisexualitet har flera möjliga metoder att begagna sig av. Ett sätt är att på bästa vis strunta i att söka entydiga definitioner. Denna metod återkommer i forskningen och går ut på att det inte finns (och inte bör finnas) en allmänt vedertagen definition av bisexualitet. Definitionerna tycks (och bör) variera över tid och kontext.¹⁰ Detta kan å ena sidan ses i skenet av en poststrukturalistisk teoretisk tradition att öppna upp kategorier, å andra sidan tolkas som ett uttryck för en rädsla att reducera bisexualiteten, nagla fast något som varken kan eller bör fångas in. Det senare är norm inom grupper som domineras av bisexuella, så kallade binormativa grupper, liksom bland enskilda bisexuella. Det ger uttryck för ett avståndstagande mot kategoriseringar i allmänhet och av kategorisering av bisexualitet i synnerhet. Detta flytande förhållningssätt skulle kunna tolkas som ett uttryck för ett plastiskt tänkande.¹¹

Den andra metoden är inspirerad av Alfred C. Kinseys studier där (bi)sexualiteter ordnas kvantitativt. Människor delas här upp i olika grupper beroende av hur mycket hetero- eller homosexuella de anses vara. Kinsey och hans medarbetare graderade människors sexuella beteende på en kontinuerlig skala som gick från extrempolerna exklusivt heterosexuell (0) till exklusivt homosexuell (6). Människor vars sexuella beteende kunde betraktas som företrädesvis heterosexuellt, om än med vissa inslag av homosexuellt beteende, definierades enligt Kinsey-skalan som 1:0r. Den "äkta bisexuella" skulle enligt skalan vara en 3:a, "lika mycket hetero- och homosexuell".¹² I studier inspirerade av Kinsey framställs sexualiteten som statisk och eventuella förflyttningar längs skalans kontinuum tolkas som brist på självkännedom eller ett envist ickeerkännande av den sanna sexualiteten.

En tredje metod är att utifrån påståendet att det inte finns regelrätta bisexuella individer ställa sig tveksam till om man överhuvudtaget kan tala om bisexualitet.¹³ Det här perspektivet lyser igenom när människor tolkas utifrån deras aktuella relationer eller senaste sexuella erfarenheter, snarare än relationer och erfarenheter under hela sitt sexuellt aktiva liv.

Oberoende av vilka begrepp eller definitioner man använder för att tala om sociala fenomen bidrar man till att reproducera de existerande diskurserna. I mina intervjuer med bisexuella sker en förhandling om definitioner. Jag är intresserad av att få ta del av intervjupersonernas definitioner av såväl bisexualitet i allmänhet som av deras egen sexualitet i synnerhet. Deras självdefinitioner möter mina föreställningar som baseras på egen forskning och erfarenheter från såväl tidigare studier som från mitt privatliv som bisexuell. Den definitionsprocess som sker under arbetet, från intervju till publicerad artikel, består sålunda av flera olika mikroförhandlingar som så småningom fryses, för denna gången, i och med att artikeln publiceras. Utanför artikeln eller texten fortsätter emellertid omförhandlingen och definitionen.

Både-och och antingen-eller

I mitt intervjumaterial förekommer resone-mang som handlar om att definiera sig som både-och, att se sig som attraherad av både kvinnor och män. Det finns också ett resone-mang om att se sig som varken-eller. Exempel på en sådan kan som jag nämnde tidigare vara att kalla sig "sexuell", attraherad av människor oberoende av kön. Detta innebar att intervjupersonerna valde en definition som går utanför de traditionella kategorierna hetero-, homo- och bisexuell.¹⁴ Eva beskriver sig själv som sexuell: "för jag blir kär i människan. Jag ser inte till könet, för det känns så in-

skränkt".¹⁵ Ytterligare ett exempel på en självdefinition utanför de traditionella kategorierna är Mats beskrivning av sig själv som icke-hetero: "jag vill inte kallas bisexuell, eller homo eller heterosexuell eller liknande, utan det som skulle vara mest korrekta benämningen på mig skulle vara icke-hetero".

Emedan identifieringen som sexuell kan ses som en önskan att problematisera gränser mellan de kategoriseringar som står till buds blir icke-hetero en slags kompromiss mellan traditionella kategorier och känslan av att inte passa in inom ramen för dessa. Mats använder sig av de kategoriseringar som står till förfogande och gör här en smärre anpassning som han tycker är bättre. Detta vill jag tolka som att han förhandlar inom ramen för existerande definitioner och därmed skapar en slags hybrid.

Inom forskningen om birasialitet återkommer ofta diskussionen om definitioner och valet av terminologi.¹⁶ I floran av termer förekommer exempelvis mixed race, multiracial, biracial. Att jag valt att utgå från termen biracial, i min översättning birasial, beror på att termen har tydligast koppling till erfarenheten att känna sig tillhörig två sociala grupper. Maria P. P. Root definierar birasial utifrån en annan kontext som:

en person vars föräldrar är av två olika socialt definierade rasiala grupper, exempelvis svart mamma, vit pappa. I en mindre vanlig användning av begreppet, men med korrekt betydelse, kan även birasial referera till någon som har föräldrar av samma socialt definierade rasial grupp, när en eller båda föräldrarna är birasiala eller när det finns rasial blandning i familjehistorien som är viktig för individen. Den här användningen av birasial för oss bort från att kräva lika delar blod till

att erkänna förekomsten av rasial blandning genom den amerikanska historien.¹⁷

Roots använder termen monorasial för att beskriva människor som gör anspråk på en "ren" rashärkomst och "ett system av rasial klassificering som bara erkänner en rasial beteckning per person".¹⁸ Att skapa en dikotomi mellan bisexuell och monosexuell, att tala om monosexism, kan ses som en diskursiv praktik som syftar till att producera ett relativt socialt stabilt bisexuellt subjekt.¹⁹ Intervjupersonen Evas definition av sig själv som sexuell kan tolkas som skapandet av en distinktion mellan de "sexuella" och de som identifierar sig inom ramen för de existerande kategorier homo-, hetero-, bisexuell. Men att tala om monosexuella utan att uppmärksamma maktpositioner osynliggör skillnader mellan hetero- och homosexuella och riskerar att likställa en lesbisk feministisk aktivist med en heterosexuell man. Båda är monosexuella men det innebär inte att de har samma förutsättningar. På motsvarande vis kan man argumentera för att begreppet monorasial osynliggör maktskillnaden mellan svarta och vita.

Samtidigt som skapandet av nya distinktioner kan problematiseras kan man se att det bidrar till att förändra redan etablerade kategoriers betydelser och innehåll. Det finns många olika sätt att använda termerna ras, rasism och etnicitet och det råder delade meningar om hur de bör användas. Det intressanta är att undersöka diskussioner kring definitioner som en del av den ständigt pågående maktförhandlingen. Vilka definitioner dominerar under vissa perioder? Hur ser argumenten för olika typer av gränsdragningar ut?

Såväl bisexuella som birasiala uppfattas ofta som både *lika* och på samma gång *olika* de redan etablerade kategorierna. Likhets- och

olikhetsargumenten har skiftat från olika former av antingen-eller-argument och både-och-argument, till varken-eller-argument.

Ett antingen-eller-argument är synen på svarta och vita som ömsesidigt olika. Denna argumentation är ett arv från en rasideologi som syftade till att legitimera slaveri och vit imperialism. I Storbritannien och USA har den historiska begreppsmässiga polariseringen mellan svarta och vita lett till att birasiala inkluderas i kategorin svart. En droppe blod har varit regeln enligt vilken alla med någon känd afrikansk härkomst definierades som afrikansk-amerikaner, medan endast de utan något sådant spår definierades som vita.²⁰

Detta ledde till att det i den svarta gruppen fanns människor med en ljusare hudfärg än i den vita. Man kan tycka att det vore mer logiskt att låta hudfärgen definiera gruppstillhörighet men det binära tänkande som ligger till grund för endropsregeln är fortfarande vanlig. Sedan 60-talet hörs även krav från svarta medborgarrättsrörelser att birasiala bör definieras och identifiera sig själva som svarta oberoende av vad de själva känner sig vara. I argumentationen mot birasialas egen kamp för erkännande används uttryck som "rasförrädare" och det antyds att deras kamp försvagar svart kamp. Argumentationen liknar den som arbetarrörelsen riktade mot kvinnor som önskade arbeta för kvinnofrågan eller den som riktats mot de postkoloniala feminister som önskar motarbeta vit normativitet inom den feministiska rörelsen och forskningen.²¹ Den här typen av antingen-eller-argument bidrar till att reproducera svarta och vita som kulturellt och visuellt olika, snarare än att se svart och vitt som rörliga positioner längs ett kontinuum.

En liknande process kan skönjas i den homosexuella medborgarrättsrörelsen i USA och Europa under 1970-talet då det uttrycktes krav

på bisexuella att "bestämma sig" och "våga komma ut" som homosexuella. Detta är särskilt märkbart i den förhållandevis stora mängd litteratur som berör relationerna mellan bisexuella kvinnor och lesbiska.²² Parallellt med att såväl bisexuella som birasiala har definierats som lika homosexuella respektive svarta har de stundvis, något motsägelsefullt, blivit definierade som annorlunda än såväl hetero- som homosexuella, såväl svarta som vita. Sådana argument kan ses som uttryck för att man samtidigt använder *både* ett både-och-perspektiv och ett varken-eller-perspektiv.

Kolonialtidens placering av människor på en graderad skala mellan svart och vitt kan förstås som ett både-och-perspektiv. Birasiala fick i detta system vissa privilegier av den vita gruppen i sin position som närmare vithet. Samtidigt blev de i hög grad avvisade av vita just för att de symboliserade förlusten av den vita rasens renhet. Robert Young menar att det inte finns någon grupp som i så hög grad blivit demoniserad som de mixade.²³ Birasiala ansågs ha fått det sämsta av föräldraserna, men även blandningen i sig skulle leda till en socialt dubiös personlighet.²⁴ Synen på den rasiala blandningen kan även liknas vid konstruktionen av bisexuella/bisexualiteter som "monster" eller "objekt" inom såväl den homonormativa som den heteronormativa gruppen.²⁵

De icke-autentiska

Pionjärerna inom europeisk sexologi och psykoanalys, exempelvis Havelock Ellis och Sigmund Freud, definierade uttryck för homosexualitet som antingen äkta eller oäkta. Den äkta homosexualiteten sågs som en naturgiven drift som borde hanteras utifrån ett vetenskapligt perspektiv, befriat från moraliska och religiösa föreställningar. De oäkta homosexuella uttrycken sågs däremot som effekter av ett sexu-

alfientligt samhälle. Skulle bara samhället utveckla en mer fri och upplyst syn på sexualitet skulle den här formen av surrogatsexualitet utrotas.²⁶ Denna syn på sexualitet kan ses som exempel på ett antingen-eller-perspektiv i och med att människor definieras som antingen naturligt homo- eller heterosexuella. Sexualiteten hos ett sunt subjekt är sålunda entydigt antingen det ena eller det andra. Det som hamnar utanför, som den bisexuelle, definieras som uttryck för något osunt och sjukt.

Bisexualitet framställs även återkommande i nutida sexologi och homoforskning som icke-autentiskt, en tillfällig position man möjligtvis kan inta under en komma ut-process som resulterar i en homosexuell identitet. Ett svenskt exempel på detta är den öppet homosexuelle psykiatrikern Lars Bohmans bok om manlig homosexualitet från 1995. Boman citeras ofta inom svensk homoforskning och ges även som boktips av RFSL till personer som vill veta mer om manlig homosexualitet eller funderar över sin egen sexualitet. Boman framställer de två "vanligaste" sorternas bisexuella män på följande vis. För det första finns män som inte tagit itu med sin internaliserade homofobi och som därmed föraktar homosexuella män. De lever med en kvinna men har passionerade sexuella kontakter med män vid sidan om, med eller utan kvinnans vetskap. Denna livsstil leder förr eller senare till en kris, enligt Boman. Han skriver att en "bisexuell livsstil, där alla inblandade behandlas värdigt, är förmodligen möjlig även om jag aldrig stött på den". För det andra finns män som först lever med en kvinna och bildar familj med henne för att, när barnen är vuxna, skilja sig och ha relationer med män. Dessa män, menar Bohman, är inte bisexuella, utan snarare ambisexuella (ambivalent sexuell inriktning) eller är rätt och slätt sena i sin komma ut-process som homosexuella.²⁷

I Bomans argumentation finns en tendens att se bisexualitet som uttryck för både-och-och antingen-eller-positioner. Å ena sidan ses både-och-positionen, en bisexuell livsstil, som problematisk. Dels därför att en kvinnlig partner blir bedragen och dessutom lever i tro att hennes man är heterosexuell, dels därför att homosexuella som grupp skadas av den bisexuelle mannens förakt gentemot dem. En bisexuell livsstil är även problematisk för den enskilde mannen eftersom det förr eller senare leder till en kris. En positiv bisexuell livsstil är i det närmaste omöjlig. Samtidigt låter Boman den bisexuella utifrån ett antingen-eller-perspektiv stärka den homosexuella positionen eftersom det enligt honom inte finns något som skulle kunna definieras som bisexualitet. Män som levt med kvinnor för att i mogen ålder skilja sig och ha relationer med män ses som sena i sin homosexuella komma ut-process.

Bi-teoretiska in- och anfallsvinklar

Användningen av dikotomin bi-/monosexuell inom den bisexuella rörelsen och forskningen kan tolkas som en strategi för att problematisera synen på bisexualitet som något icke-autentiskt i förhållande till de "autentiska" homo- och heterosexualiteterna.²⁸ Här framställs istället bisexualitet som mer autentiskt än någon annan sexuell kategori. Monosexuella framställs som människor som av olika skäl har valt sida, medan bisexuella lever ut hela sin sexualitet. Den här typen av berättelser återfinns även bland mina intervjupersoner. Exempelvis Gustaf menar att:

det enda logiska sättet att se på sexualiteten för mig är att man föds bisexuell. [...] Det kan komma vad som helst utav det. Och oavsett vilken linje man väljer kan man vara lycklig i det. Vissa männi-

skor väljer inte, utan väljer att vara just det de är födda till.

Inom biforskningen återkommer föreställningen att bisexuella respektive birasiala skulle kunna fungera som kritiska outsiders. Sociologen Robert Parks idealtyp "the marginal man" som presenterades redan 1928 uppvisar en sådan position.²⁹ Park menade att the marginal man var dömd att leva i två ömsesidigt antagonistiska kulturer men att denna position också förde med sig vissa fördelar.³⁰ The marginal man kunde betrakta båda kulturer med en viss grad av opartiskhet och kunde sålunda ses som en slags "man av världen". Enligt Park var den marginaliserades vy vidare, hans intelligens skarpare och hans utgångspunkt mer rationell än hos människor som lever inom ramen för endast en kultur. Ett exempel på en sådan individ är den birasiala människan som lever i två rasers marginaler. Positionen i samhället, inte ursprunget, gav the marginal man hans fördelar. Detta synsätt, menar jag, ligger till grund för en biteoretisk utgångspunkt "the epistemology of the fence" en parafras på queerforskningens "epistemology of the closet".³¹ Perspektivet lokaliserar bisexualitet som något utanför de konventionella köns- och sexualitetskategorierna. Snarare än att förklara eller definiera bisexualitet försöker perspektivet positionera biforskning som den kritiska frontlinjen i feministisk, homo-, eller queer diskurs och politik, ett verktyg särskilt passande för att synliggöra strukturella problem kring sexuell identitet.

Ett problem med det kritiska perspektivet är att det skapar en föreställning om bisexuella som särskilt visionära i jämförelse med andra sexuella subjekt, som om bisexualiteten var något utanför den diskurs som skapar den.³² Perspektivet kan tolkas som ett varken-eller-

perspektiv. Bisexuella framställs som något som befinner sig utanför konventionella kategorier och har därmed möjlighet att kritiskt granska båda grupperna. Föreställningen om den bisexuella som särskilt kritisk är naiv, inte heller tror jag det går att ställa sig utanför den diskurs man skapas inom. Däremot kan det vara fruktbart att utforska vad en social b-position innebär, oberoende av om den skulle vara kritisk, gränsstörande, eller till och med konformistiskt. Bisexuella och bisexualitet definieras inom ramen för de sexualitetsdiskurser som finns tillhanda och enskilda individer kan samtidigt ingå i både homo- och hetero- och binormativa grupper. I och med att många bisexuella har erfarenheter av såväl hetero- som homosexuella partners är det möjligt att bisexuella i högre utsträckning än många homo- och heterosexuella är väl förtrogna med subkulturella koder hos flera grupper.³³ När betydelser av sexualitet blandas, kan dessa omvärderas och omprövas, vilket kan leda till att man intar en kritisk position och i slutändan omförhandlar rådande sexualitetskategorier. Det potentiellt kritiska beror sålunda på den enskildes förmåga att tala utifrån de kunskaper som erhållits i båda grupperna. Men det "dubbla medlemskapet" är i praktiken ofta socialt problematiskt och innebär en balansgång som i sin tur skapar en varken-eller-position och ett "främlingskap i båda världarna". Detta resonemang, "både insider och outsider" är en kombination av det kritiska outsider-perspektivet och ett annat vanligt förekommande perspektiv inom bisexualitetsforskningen som kallats för det kritiska insiderperspektivet.³⁴

Till skillnad från den kritiska outsiders perspektiv lokaliserar insiderperspektivet bisexualiteten *inom* kategorierna homo- och heterosexuell. Detta innebär att bisexuell betydelse

skapas innanför, snarare än utanför, sexuella normer och att de är med om att skapa, reproducera och bevara dessa normer. Clare Hemmings menar att det värdefulla med bisexuell epistemologi är dekonstruktionen av bisexuell identitet och utmaningen av föreställningen om bisexualitet som alltid och överallt det samma. Identitetsskapandet i gränslandet (som både-och och varken-eller) mellan två kulturer ses som en omförhandling av tidigare fasta och binära kategorier.³⁵

Olika livsstilar

Både utifrån- och inifrånstrategierna är synliga i min pågående studie. Jag har intervjuat unga män från Stockholm och en mellanstor svensk stad ("Mellanstad") som alla kallar sig bisexuella, de attraheras sexuellt av både kvinnor och män.³⁶ I grupperna ser individernas bisexuella livsstilar väldigt olika ut men något som återkommer i fyra av sju berättelser från Mellanstad är att männen attraheras av "normala killar" som likt dem själva varken ser böjiga ut eller "skriker ut" att de är attraherade av män.³⁷ Alla fyra är måna om att smälta in i en heterosexuell social miljö. Deras kontakt med en homosexuell social miljö utgörs av ett webbaserat gaysamhälle samt kontakt med enskilda bi- och homosexuella. Dessa identifierar sig, i likhet med intervjupersonerna, med den heterosexuella sociala miljöns normer och värderingar. Till skillnad från killarna från Mellanstad har Stefan från Stockholm sedan flera år valt ett liv i gayvärlden. Detta val kommer i viss mån till uttryck i en paradox eftersom Stefan å ena sidan menar att bisexualitet innebär att "att kunna vara inne i bägge världar" men å andra sidan anser han att det i praktiken är viktigt att välja sida. Han överväger att lämna gayvärlden vid tanken på att inleda ett förhållande med en tjej. Tanken är

emellertid avlägsen för tillfället. Han menar att det är "bekvämt" att stanna kvar eftersom han vet vad tillvaron i gayvärlden innebär, att det är en "livsstil" som "man liksom har kommit in i".

Mitt exempel från Mellanstad skulle kunna tolkas utifrån ett förhandlingsperspektiv. Eftersom alla fyra männen önskar smälta in i sin heterosexuella omgivning bidrar de på olika vis, genom sin bisexuella livsstil, till att bevara och reproducera normerna i Mellanstad. Olika uttryck för förhandlingar kring heterosexuella normer återkommer i materialet. Dessa uttryck kan vara dolda, som när Martin väljer att ha sexuella kontakter män som i likhet med honom själv lever dolt. Tillsammans skapar de en form av ickeheterosexuell privat oas som gör det möjligt för båda parter att upprätthålla en heterosexuell fasad men ändå kunna få utlopp för sin önskan om sex med andra män.³⁸ Ett annat uttryck finns hos Mikael som valt att vara öppen om sin bisexualitet i sin heterosexuella omgivning. Han kom ut samtidigt som vänner till honom kom ut som homosexuella, vilket satte igång en ringar-på-vattnet-effekt. Han berättar om hur heterosexuella killkompisar som tidigare beskrivit sig som homofoba, reagerat positivt, om än med förvåning eftersom Mikael inte stämmer in på bilden av killar som gillar killar. Hans öppenhet har alltså bidragit till att förändra deras föreställningar om och attityder till bi- och homosexuella.

Problemet med inomperspektivet är att fokus hamnar på bisexuellas antingen-ellerposition. Samtidigt visar mitt exempel hur bisexuellas berättelser bör förstås både i skenet av antingen-eller (det vill säga den socialt definierade grupp man valt att identifiera sig med, hetero- eller homosexuella) och som varken-eller (den bisexuella personen bidrar till att förändra den grupp man identifierar sig

med). Förändringspotentialen ligger således i själva bindesträcket, spänningsfältet mellan antingen-eller och varken-eller.

Det förekommer ett tredje förhållningssätt inom bisexualitetsforskning som i väsentliga drag är Foucaultinspirerat och som strävar efter att komplicera bisexuell betydelse och kontext genom att skilja diskussioner om bisexualitet som ett teoretiskt perspektiv från bisexuell identitet.³⁹ Enligt detta perspektiv har bisexualiteten diskursiv inverkan genom både frånvaro och närvaro av bisexuella subjekt. Det innebär att bisexualitet är värt att analysera, inte bara på grund av att bisexuella erfarenheter och verkligheter har blivit förvrängda eller utsuddade, utan också för att berättelser om bisexualitet konstituerar en affekterad diskurs i sig själv.⁴⁰ Jo Eadie har undersökt teoretiska och kulturella representationer i vilka bisexualitet är symbol eller metafor för något annat, till exempel förvirring, galenskap eller girighet.⁴¹ Bisexualitet som diskursiv nyckel i förståelsen av andra identiteter har analyserats i lesbisk identitetsformning och andra lesbiska sammanhang. Exempel på detta är den lesbiska komma ut-romanen, en sorts bildningsroman, där bisexualitet är något som man måste komma över, eller överge, i syfte att bli sig själv.⁴² Man kan använda sig av detta perspektiv bokstavligt till exempel i en biteoretisk omläsning av Henning Bechs analys av hur manlig heterosexuallitet blir till i förhållande till manlig homosexualitet. Som en röd tråd genom Bechs analys löper tanken om en "närvarande/frånvarande homosexualitet" och "homosexualitet som en universell möjlighet".⁴³ Begreppen kan tolkas som uttryck för en möjligt rörelse, ett gränsland mellan uttalad och omisskännlig, fast monosexualitet. En kontext där homosexualitet är både närvarande och frånvarande, där det finns en potential till samkönad erotik, vilken

kan tolkas som en tillvaro bestående av diffusa, förhandlingsbara gränser. Bech definierar hotet mot manlig heterosexuallitet som manlig homosexualitet. Enligt en biteoretisk omläsning är det stora hotet emellertid inte den manliga homosexualiteten utan den manliga bisexualiteten.⁴⁴ Även om heterosexualliteten definierar sig i förhållande till homosexualiteten kompliceras den av en möjlig bisexualitet. Ser man sexualitet som något som ständigt är under förhandling, något flytande, föränderligt, är det möjligt att begärsobjektet med tiden inte bara skiftar individmässigt (exempelvis från en kvinna till en annan) utan även könsmässigt (exempelvis från en kvinna till en man).

Samma maktförhandling

Jag har använt mig av två bi-positioner, bisexualitet och birasialitet (samt teorier om dessa) för att kunna problematisera olika typer av gränser. Mitt forskningsområde är bisexualitet men jag har funnit exemplet birasialitet användbart som en spegel till min forskning. Jämförelsen synliggör att berättelserna från mina intervjupersoner inte är unika för bisexuella utan återfinns bland en rad olika bipoositioner. Min förhoppning är ett vidare samtal på bitemat med forskare som rör sig inom den postkoloniala (hybriditets-) forskningen, liksom forskare som sysslar med klassresenärer eller andra typer av sociala bipoositioner. Bipoositioner kan inte ses som vare sig särskilt fria eller oskyldiga. Däremot är positionerna intressanta för att tydliggöra förhandlingar mellan dominerande normpositioner (heterosexuella, vita) och antinormpositioner (homosexuella, svarta). Jag tycker inte att det är teoretiskt fruktbart att försöka avgöra huruvida bipoositioner är särskilt kulturkritiska, radikala eller till och med konformistiska. Snarare vill jag fråga vilken funktion bipoositioner har i konstruktionen

och reproduktion av kategorier och gränser. Alla tre positionerna: norm, antinorm och bi, bör granskas eftersom de deltar i samma maktförhandling.

Att ensidigt fokusera på monopositioner innebär att osynliggöra denna ständiga förhandling. Utan en diskussion om de bipositioner som blir över framstår monopositionerna som självklara och omöjliga att förändra. Men det uppstår också problem om biforskning fokuserar ensidigt på bipositioner. För det första riskerar fokus på enskilda grupper att osynliggöra likheter mellan exempelvis sexualitet, ras och klass, och därmed dölja likheter mellan bisexualitetens/bisexuellas, birasialitetens/birasialas samt klassresenärers kulturella funktion. För det andra är risken stor att man missar den teoretiskt fruktbara diskussion som kan uppstå vid nya möten.

I mångt och mycket har den här artikeln kretsat kring olika typer av definitioner. Även om jag i flera fall har utgått från enskilda individers berättelser är tanken att synliggöra berättelsernas sociala struktur. Den underliggande drivkraften är något som kunde betecknas som ett "definitionsraseri". Det som lyser igenom är min frustration över de makttekniker som används för att stilla behovet av rigida, tydliga gränser och där varje försök till gränsöverskridande uppfattas som ett hot. Detta sker oftast genom tystnad, osynliggörande eller genom att bipositioner förklaras vara "omöjliga" eller till och med förlöjligas. Jag ser därför definitioner som ett tveeggat svärd. De kan användas som positiva verktyg i identitetspolitik samtidigt som varje definition skapar skenbilden av likhet inom gruppen. Ett exempel på sådana antagna likheter kan vara "gemensamma erfarenheter" av symboliskt våld: rasism, homofobi och sexism. Men dessa konstruktioner av likhet inom gruppen skapar

gränser mot "de andra" och stabiliserar därmed maktpoler snarare än att problematisera dem. Jag intresserar mig för att förhålla definitionsprocessen i syfte att studera processen i sig och att synliggöra de tekniker som skapar och upprätthåller gränser. De definitioner som upprättas under resans gång ska ses som flytande. Även om de tillfälligt fryses i produktivt syfte är de fortfarande möjliga att smälta ner, omformas och frysa på nytt.⁴⁵

Noter

1. Se text Hanna Bertilsdotter: "Det tveeggade svärdet – monosexism eller bifobi, en studie av bisexuella kvinnor i Skåne", B-uppsats, Sociologiska Institutionen, Lunds universitet 2000; Barbara Tizard och Ann Phoenix: *Black, white or Mixed Race? Race and Racism in the Lives of Young People of Mixed Parentage*, Routledge 1993/2002; Peter Waara: *Ungdom i gränsländ*, Boréa Bokförlag 1996 och Mats Trondman: *Bilden av en klassresa*, Carlssons Bokförlag 1993. Jag har valt att använda termen birasial (biracial), snarare än blandras (mixed race) eller multikulturell (multiracial). Min utgångspunkt är att såväl sexualitet som ras är sociala konstruktioner inom ramen för rasifierings- och sexualiseringsdiskurser.
2. I denna artikel använder jag både-och, varken-eller och antingen-eller som teoretiska verktyg.
3. Anna Adeniji: "Ordningsstörande begär. Biteori som kritik av antropologisk sexualitetsforskning", *lambda nordica*, vol. 5, 2001:1–2, s. 58.
4. För en diskussion om teknikerna se Michael Foucault: *Diskursens ordning*, Brutus Östlings bokförlag 1993, s. 46 samt Steven Angelides: *A History of Bisexuality*, University of Chicago Press 2001, s. 10 och 13. Jag

- tror att Anna Bredströms diskussion om unga killar med invandrade föräldrar skulle kunna tolkas som ett exempel på funktionen av bipositioner i konstruktionen av norm/anti-norm. Se Anna Bredström: "Maskulinitet och kamp om nationella arenor. Reflektioner kring bilden av invandrarkillar i svensk media", *Maktens (o)lika förklädningar. Klass, kön och etnicitet i det postkoloniala Sverige*, red. Paulina de los Reyes, Irene Molina och Diana Mulinari, Atlas 2002, s. 182–206.
5. Se Butlers kritik av det kvinnliga subjektet i feministisk forskning i *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*, Routledge 1990.
  6. Claire Dwyer: "Negotiating Diasporic Identities. Young British South Asian Muslim Women", *Women's Studies International Forum*, vol. 23, 2000:4, s. 475–486.
  7. Michel Foucault: *Övervakning och straff*, Arkiv förlag 1974/1998.
  8. Se Eviatar Zerubavel: *The fine Line. Making Distinctions in Everyday Life*, The Free Press 1991 och Anthony Giddens: *The transformation of Intimacy. Sexuality, Love, and Eroticism in Modern Societies*, Stanford University Press 1992.
  9. Clare Hemmings: "Resituating the Bisexual Body", *Activating Theory. Lesbian, Gay, Bisexual Politics*, red. Bristow, J. och Wilson, A.R., Lawrence and Wishart 1993, s. 22.
  10. Se Clare Hemmings: "Bisexual Theoretical Perspectives. Emergent and Contingent Relationships", *The Bisexual Imaginary. Representation, Identity and Desire*, red. Bi Academic Intervention, Cassell 1997, s. 16ff; Clare Hemmings: *Bisexual Spaces. A geography of Sexuality and Gender*, Routledge 2002, s. 22ff; Paula C. Rodríguez Rust: *Bisexuality in the United States*, Columbia University Press 2000, samt Charlotte Wolff: *Bisexuality. A Study*, Quartet 1977.
  11. Se t ex Ellenor Hallebro: "Bi-effekter. En studie om bisexualitetens förändringspotential på det rådande heteronormativa samhället", D-uppsats, Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet 2002.
  12. Alfred C. Kinsey, Wardell B. Pomeroy och Clyde E. Martin: "Extracts from Sexual Behaviour in the Human Male (1948)", *Bisexuality. A Critical Reader*, red. Merl Storr, Routledge 1999, s. 32–36.
  13. Pia Lundahl: "Kontextbunden essentialism. Om svårigheterna att relativisera heterosexualitet/homosexualitet", *Dikotomier. Vetenskapsteoretiska reflektioner*, red. Fredrik Miegel och Fredrik Schoug, Studentlitteratur 1998, s. 91–113, fotnot 1.
  14. Amber Ault: "The Dilemma of Identity. Bi Women's Negotiations", *Queer Theory/ Sociology*, red. Steven Seidman, Blackwell Publishers 1996, s. 311–330. Ault diskuterar bisexuella kvinnors självdefinition som en strategi i förhållande till lesbiska och heterosexuella identiteter.
  15. Alla namn är fingerade.
  16. Se t ex David Parker och Miri Song: "Introduction. Rethinking Mixed Race", red. David Parker och Miri Song: *Rethinking Mixed Race*, Pluto Press 2001, s. 4ff samt Tizard och Phoenix 1993/2002, s. 7f.
  17. Maria P. P. Root: "Glossary", *The Multi-racial Experience. Racial Borders as the New Frontier*, red. Maria P. P. Root, Sage 1996, s. ix. Ett liknande resonemang om olika generationers betydelse finns även inom svensk klassresenärsforskning, se Trondman 1993, s. 429.
  18. Root, "Glossary", s. x.
  19. Hemmings 2002, s. 28f.
  20. Där inget annat anges baseras följande

- diskussion om birasiala på Tizard och Phoenix 1993/2002, s. 7ff.
21. de los Reyes et al 2002, s. 13f.
22. Se Ault 1996, och Paula C. Rust: *Bisexuality and the Challenge to Lesbian Politics*, New York University Press 1995.
23. Robert Young: *Colonial Desire. Hybridity in Theory, Culture and Race*, Routledge 1995, s. 180.
24. Se Cynthia L. Nakashima: "An Invisible Monster: The Creation and Denial of Mixed-Race People in America", *Racially Mixed People in America*, red. P. P. Root, Sage 1992, s. 162–178.
25. Exempel på detta är när bisexuella framställs i filmer som vampyrer (*The Hunger*) och seriemördare (*Basic Instinct*). Se även Jo Eadie: "That's Why She Is Bisexual. Contexts for Bisexual Visibility", red. Bi Academic Intervention 1997, s. 142–160.
26. Pia Lundahl: *Intimitetens villkor. Kön, sexualitet och berättelser om jaget*, Kristianstads Boktryckeri 2001, s. 106.
27. Lars Bohman: *Man och man emellan. En bok om homosexuella män*, Natur och kultur 1995, s. 259ff.
28. Hemmings 2002, s. 29ff.
29. Robert E. Park: "Human Migration and the Marginal Man", *The American Journal of Sociology* 1928:6.
30. Robert E. Park: "Introduction", *The Marginal Man (A Study in Personality and Culture Conflict)*, red. Everett V. Stonequist, Charles Scribner's Sons 1937, s. xv.
31. Maria Pramaggiore: "Epistemologies of the Fence", *RePresenting Bisexualities. Subjects and Cultures of Fluid Desire*, red. Maria Pramaggiore och Donald E. Hall, New York University Press 1996 och Eve Kosofsky Sedgwick: *Epistemology of the Closet*, University of California Press, 1990.
32. Hemmings 2002, s.33. Kritik av birasiala som outsiders finns i Parker och Song 2001, s. 4ff.
33. Hanna Bertilsdotter: "Bisexuella relationsformer utanför heteronormen. Blandsexuella och bisexuella relationsformer bland bisexuella", *lambda nordica*, vol. 6, 2002:3–4.
34. Hemmings 2002, s. 33ff.
35. Dwyer 2000, s. 474f.
36. Jag har kommit i kontakt med mina intervjupersoner via ett webbaserat gaycommunity som heter Sylvester och består av medlemmars hemsidor. I samband med medlemskap anger man sexuell preferens och kön. En som gillar tjejer och killar blir definierad som bikille. Definitionen är sålunda Sylvesters och inte min egen.
37. Hanna Bertilsdotter: "Att fetischera det normala. Diskussion kring bisexualitet utifrån några unga bisexuella mäns berättelser", kommande 2003, red. Thomas Johansson och Philip Lalander.
38. Se även Erving Goffman: *Jaget och maskerna. En studie i vardagslivets dramatik*, Prisma 1959/2000, s. 28. Den här livsstilen är kanske den som bäst stämmer med Bomans föreställning.
39. Michel Foucault: *Diskursens ordning*, Brutus Östlings bokförlag 1971/1993.
40. Hemmings 2002, s. 35.
41. Eadie 1997, s. 142–160.
42. Ann Kaloski: "Returning to the Lesbian Bildungsroman. A Bisexual Reading (of) Nancy Toder's Choices", i Bi Academic Intervention (red.) 1997, s. 90–105. Ett svenskt exempel på en lesbisk bildningsroman är Louise Boye af Gennäs: *Stjärnor utan svindel*, Norstedt 1996.
43. Henning Bech: *When Men Meet. Homosexuality and Modernity*, Polity Press 1997, s. 210.

44. Hanna Bertilsdotter: "Frånvarande/närvarande bisexualitet/er. En bikritisk läsning av 'When Men Meet' av Henning Bech", otryckt föredrag, doktorandkurs i mansforskning, Göteborgs universitet 2001.
45. Tack för synpunkter på en tidigare version av denna artikel till Genusforskarskolans seminariegrupp 3 under ledning av Eva Magnusson.

Summary

This article discusses constructions and reproductions of social groups by using examples from two areas of research – bisexuality and biraciality. If bi-positions are ignored in the study of sexual categories, the dominant positions of hetero- and homosexual tend to be represented as stable opposites. The author therefore finds it important to include the function of bi-positions to problematize this polarity. A deeper analysis of bi-positions, the "abjected border terrorists", is likely to destabilize both poles. The author also questions the naive idea of bisexuals as independent in relation to the dominant sexual discourse, making them free agents. On the contrary, whether we understand bisexuals as either marginalized or in between hetero and homo, they are nevertheless part of the sexual discourse. Bi-positions, such as bisexuals, biracials and other kinds of social in-betweens are analyzed in terms of "both/and", "either/or" and "neither/nor".

Hanna Bertilsdotter

Inst. för humaniora och samhällsvetenskap
Högskolan i Kalmar
391 82 Kalmar
hanna.bertilsdotter@hik.se